

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом

Цей Закон розроблений з метою імплементації положень Директиви (ЄС) 2024/1069 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року про захист осіб, які беруть участь у громадській діяльності, від явно необґрунтованих позовів або зловживань у судових процесах, Рекомендації CM/Rec(2024)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо протидії використанню стратегічних позовів проти участі громадськості (SLAPP) і регулює відносини щодо забезпечення захисту фізичних та юридичних осіб, які здійснюють громадську участь, від подання проти них явно необґрунтованих позовів, зловживань процесуальними правами та інших форм судового тиску.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Сфера дії Закону

1. Цей Закон визначає гарантії захисту та підтримки громадської участі від зловживань судовим процесом, а також від інших явно необґрунтованих позовів, спрямованих на запобігання, перешкоджання або обмеження громадської участі чи покарання за її здійснення.

Стаття 2. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) близькі особи громадського учасника - особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки з громадським учасником (у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі), а також незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка,

правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням громадського учасника;

2) громадська участь – будь-яка діяльність, у тому числі висловлювання, фізичної або юридичної особи, що стосується питань суспільного інтересу та здійснюється в межах реалізації права на свободу вираження поглядів та інформації, свободу наукової та мистецької діяльності, свободу мирних зібрань та об'єднань, права вільно обирати і бути обраним, брати участь у референдумах, а також будь-які інші дії, що спрямовані на підготовку, підтримку та сприяння у реалізації зазначених прав або безпосередньо з ними пов'язані;

3) громадський учасник – фізична або юридична особа, яка здійснює громадську участь, зокрема журналісти, видавці, суб'єкти у сфері медіа та їхні працівники, викривачі, громадські організації, професійні та творчі спілки та їхні члени і працівники, митці, дослідники, науковці, письменники, інші особи, які поширюють суспільно необхідну інформацію та/або сприяють її поширенню і обговоренню, захищають загально визнані права людини та основоположні свободи, реалізують право на свободу мирних зібрань та об'єднань, право вільно обирати, бути обраним, брати участь у референдумах або сприяють реалізації такого права;

4) зловживання судовим процесом проти громадської участі – це ініціювання, підтримання чи інше використання судових процесів, що не має на меті здійснення або захист законних прав та інтересів, а спрямоване на запобігання, перешкодження або обмеження громадської участі чи покарання за її здійснення. Про зловживання судовим процесом проти громадської участі можуть свідчити, зокрема такі обставини:

Позивач намагається використовувати владні повноваження, фінансову перевагу, політичний чи суспільний вплив або інший дисбаланс у становищі сторін, з метою здійснення тиску на відповідача або перешкодження його діяльності;

пред'явлення позову є зловживанням цивільним правом чи правом на звернення до суду за захистом;

виклад обставин і доказів позивача, у тому числі ціни позову, є повністю або частково необґрунтованим;

обрані засоби правового захисту є непропорційними, надмірними, необґрунтованими, або такими, що не передбачені законом;

позивач зловживає процесуальними правами з метою збільшення судових витрат відповідача та/або часу його участі в судовому процесі, зокрема через затягування розгляду справи, недобросовісний вибір підсудності справ шляхом маніпуляцій або зловживань, обрання іноземної юрисдикції, яка суттєво ускладнює участь відповідача у розгляді справи в суді або є недоступною та/або небезпечною для нього, необґрунтоване збільшення позовних вимог або зміну предмет а та/або підстав позову; позивач зловживає правом на залишення позову без розгляду та/або відмовою від позову після з'ясування обставин справи під час розгляду справи по суті або на стадії апеляційного чи касаційного провадження, подання необґрунтованих апеляційних та/або касаційних скарг на судові рішення тощо;

позовні вимоги пред'явлені до неналежного відповідача або лише до одного з належних відповідачів, який є фізичною особою, але не пред'явлені до юридичної особи, яка також є належним відповідачем, що ускладнює здійснення захисту;

позивач та/або пов'язані з ним особи беруть участь у кількох або скоординованих судових процесах в судах України та/або в іноземних судах у справах за позовом до одного й того ж відповідача, що має ті самі або аналогічні предмет та підстави;

позивач застосовує інші способи зловживання процесуальними правами, зокрема вчиняє дії, що мають на меті маніпулювання автоматизованим розподілом справ між суддями;

позивач та його представники вдаються до залякувань, переслідувань або погроз на адресу громадських учасників, до або під час розгляду справи або вчиняли аналогічні дії раніше під час розгляду справ у судах, або вчиняють такі дії в аналогічних справах, розгляд яких триває;

судовий розгляд супроводжується поширенням інформації, спрямованої на цькування, дискредитацію або залякування громадських учасників або на відволікання уваги від питання суспільного інтересу;

позивач систематично відмовляється від використання позасудових (альтернативних) механізмів врегулювання спору;

5) питання суспільного інтересу – будь-яке питання, що має на громадськість такий вплив, що вона має законні підстави виявляти до нього інтерес, зокрема щодо:

основоположних прав і свобод людини, охорони здоров'я, безпеки, освіти, релігії, культури, історії, захисту довкілля або клімату, наукових відкриттів;

політики, поточних подій, соціального забезпечення, гендерної рівності, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності;

діяльності фізичної або юридичної особи, яка є публічною особою в державному чи приватному секторі або перебуває у центрі уваги суспільства;

питань, що перебувають на розгляді органів законодавчої, виконавчої чи судової влади, або вирішуються в межах будь-якого іншого офіційного провадження;

звинувачень у корупції, шахрайстві чи вчиненні іншого кримінального або адміністративного правопорушення;

діяльності, спрямованої на захист демократичних цінностей (повага до людської гідності та прав людини, свобода, демократія, рівність, верховенство права тощо), та захист демократичних процесів від неправомірного втручання, зокрема шляхом протидії дезінформації.

Інші терміни у цьому Законі вживаються у значеннях, визначених спеціальними нормами цього Закону та інших законів України.

Стаття 3. Законодавство у сфері захисту громадської участі

1. Відносини, що виникають у сфері захисту громадської участі, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші приписи, ніж передбачені цим Законом, застосовуються приписи міжнародного договору.

Розділ II

ЗАХИСТ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ДЕРЖАВОЮ

Стаття 4. Гарантії здійснення громадської участі

1. Громадську участь в Україні гарантує і захищає держава. Зловживання судовим процесом проти громадської участі заборонено.

2. Держава гарантує захист громадської участі шляхом:

1) забезпечення безпечного та сприятливого середовища для громадської участі;

2) сприяння використанню позасудових засобів правового захисту та врегулювання спорів;

3) за провадженням спеціальних правових процедур, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення та притягнення до відповідальності за зловживання судовим процесом проти громадської участі;

4) вжиття правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист від протиправних посягань на громадську участь, громадських учасників та їхніх близьких осіб;

5) запровадження заходів підтримки та надання допомоги потерпілим від протиправних посягань на громадську участь;

6) забезпеченням доступу до усіх видів правничої допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, у випадках, визначених законом;

7) забезпечення представництва інтересів громадських учасників у суді у процесах, пов'язаних з їхньою громадською участю у випадках, визначених законом;

8) запровадженням механізму відшкодування збитків, матеріальної та моральної (немайнової) шкоди, завданих зловживанням судовим процесом проти громадської участі;

9) поглиблення міжнародної співпраці у сфері протидії зловживанням судовим процесом проти громадської участі;

10) організації навчання, підвищення кваліфікації та нарощування інституційної спроможності суддів, адвокатів, прокурорів, працівників апарату суду та інших заінтересованих осіб з питань виявлення та протидії зловживанням судовим процесом проти громадської участі.

Стаття 5. Захист громадських учасників та їхніх близьких осіб

1. Захист громадських учасників, їхніх близьких осіб забезпечує держава.

2. За наявності пов'язаної з громадською участю загрози життю, здоров'ю, житлу та іншому майну громадського учасника, його близьких осіб, правоохоронні органи можуть застосовувати до них правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві”.

3. Для захисту прав та представництва своїх інтересів у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, громадський учасник, а у випадках визначених законом - його близькі особи, можуть користуватися всіма видами правничої допомоги, передбаченої Законом України “Про безоплатну правничу допомогу”, або самостійно залучити адвоката.

Стаття 6. Захист громадської участі Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини

1. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини особисто або через свого представника здійснює захист громадської участі в установленому законом порядку, зокрема може вступати у справу на будь-якій стадії її судового розгляду для подання висновків.

Стаття 7. Гарантії захисту від зловживань судовим процесом проти громадської участі

1. У справах, пов'язаних із громадською участю, обов'язок доведення обґрунтованості позову покладено на позивача.

2. У спорах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої внаслідок поширення громадським учасником інформації, якщо позивач є особою, яка наділена владними повноваженнями, має фінансову перевагу, політичний чи суспільний вплив або інші істотні переваги порівняно з відповідачем, суд вправі призначити відшкодування моральної (немайнової) шкоди лише за умови встановлення умислу громадського учасника. Суд враховує використання позивачем заходів позасудового, зокрема досудового, врегулювання спору. З урахуванням зазначених обставин суд вправі відмовити у стягненні відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Умислом громадського учасника є таке його ставлення до поширення інформації, за якого він усвідомлював недостовірність інформації та передбачав її суспільно небезпечні наслідки.

Громадський учасник звільняється від відповідальності за поширення недостовірної інформації, якщо суд встановить, що він діяв добросовісно та здійснював її перевірку.

3. Зміна предмета або підстав позову, збільшення чи зменшення позовних вимог, подання уточнень до позову, відмова від позову не позбавляють громадського учасника права вимагати застосування передбачених законом заходів захисту від зловживання судовим процесом проти громадської участі, у тому числі права на відшкодування судових витрат, збитків, матеріальної та моральної (немайнової) шкоди.

4. Під час розгляду справи, пов'язаної з громадською участю, суд не може зобов'язати громадського учасника розкрити конфіденційне джерело інформації та/або інформацію, яка дає змогу встановити джерела інформації, крім випадків і в порядку, прямо встановлених законом та сумісних із міжнародними зобов'язаннями України у сфері захисту свободи вираження поглядів. Відмова громадського учасника від розкриття конфіденційного джерела інформації не може

вважатися доказом недобросовісності громадського учасника або незаконності його дій.

5. У разі задоволення судом позовних вимог про відшкодування збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди у справі за позовом до відповідача – громадського учасника, що пов'язана зі здійсненням ним громадської участі, розмір відшкодування визначається із дотриманням засад розумності і справедливості та не має вчиняти непропорційного стримуючого впливу на громадську участь і заохочувати пред'явлення позовів проти громадської участі.

Стаття 8. Потерпілі від зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Потерпілим від зловживання судовим процесом проти громадської участі є громадський учасник, права, свободи чи законні інтереси якого порушено внаслідок такого зловживання, та який має право вимагати припинення такого зловживання та/або звернутися за захистом до суду з вимогою про відшкодування завданих збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди у порядку, встановленому законом.

2. Потерпілими від зловживання судовим процесом проти громадської участі також є близькі особи громадського учасника, яким зловживанням судовим процесом проти громадської участі завдано збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди або які після смерті такого громадського учасника чи втрати ним дієздатності вступили у справу як процесуальні правонаступники чи законні представники.

Стаття 9. Права близьких осіб громадського учасника

1. У разі смерті фізичної особи, припинення юридичної особи, які здійснювали громадську участь, їхні правонаступники, зокрема близькі особи, мають право вступити у справу на будь-якій стадії судового процесу.

2. У разі обмеження цивільної дієздатності громадського учасника – фізичної особи або визнання його недієздатним, його близькі особи, призначені піклувальниками або опікунами у встановленому законом порядку, мають право вступити у справу як його законні представники.

3. Особи, зазначені у частинах першій і другій цієї статті мають права і гарантії, надані законом громадському учаснику, у тому числі, право користуватися всіма видами правничої допомоги, передбаченої Законом України "Про безоплатну правничу допомогу", у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі у випадках, визначених законом.

Стаття 10. Відшкодування збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди завданих внаслідок зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Потерпілий, якому внаслідок зловживання судовим процесом проти громадської участі завдано збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди, має право на їх відшкодування у повному обсязі в грошовій або іншій формі.

2. Відшкодування збитків, матеріальної та/або моральної (немайнової) шкоди, завданих внаслідок зловживанням судовим процесом проти громадської участі, здійснює особа, яка їх завдала.

3. Відшкодування збитків, матеріальної шкоди та/або моральної (немайнової) шкоди здійснюється в добровільному порядку або за рішенням суду у порядку, встановленому законодавством України або відшкодування моральної (немайнової) шкоди в інший спосіб.

Розділ III

ПІДТРИМКА ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

Стаття 11. Підтримка громадської участі громадськими утвореннями

1. Громадські утворення, діяльність яких спрямована на сприяння та/або захист громадської участі, захист прав людини і основоположних свобод, надання підтримки журналістам, правозахисникам, іншим громадським учасникам тощо, можуть на будь-якій стадії розгляду справи в суді за згодою відповідача, до якого пред'явлено позов у зв'язку з його громадською участю, вступити у справу, пов'язану з громадською участю, і надавати свої висновки.

Під громадськими утвореннями розуміються громадські об'єднання, місцеві осередки громадського об'єднання із статусом юридичної особи, професійні спілки, їх об'єднання, організації профспілки, передбачені статутом профспілки, та їх об'єднання, творчі спілки, місцеві осередки творчих спілок, організації роботодавців, їх об'єднання.

Стаття 12. Сприяння використанню позасудових засобів правового захисту

1. Позасудове врегулювання спору, пов'язаного з громадською участю, може здійснюватися шляхом проведення переговорів, реалізації права на відповідь або на спростування недостовірних фактів, шляхом медіації відповідно до Закону України “Про медіацію” або в інший спосіб, не заборонений законом.

2. У разі добровільного врегулювання спору, пов'язаного з громадською участю, під час розгляду справи в суді, частина судового збору повертається з державного бюджету у випадках та в порядку, визначених законом.

Стаття 13. Доступ до інформації про засоби захисту громадської участі

1. Громадським учасникам гарантовано доступ до інформації про засоби правового захисту, передбачені законом процесуальні та інші гарантії, пов'язані із громадською участю, про заходи підтримки, зокрема, про безоплатну правничу допомогу та умови її отримання, а також про відповідні інформаційно-просвітницькі заходи, що проводяться у тому числі у співпраці з громадськими організаціями та іншими заінтересованими сторонами, про національні та міжнародні організації, що надають допомогу потерпілим від зловживань судовим процесом проти громадської участі тощо.

2. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює загальне управління у сфері надання безоплатної первинної правничої допомоги та безоплатної вторинної правничої допомоги, оприлюднює інформацію, передбачену частиною першою цієї статті, на своєму офіційному вебсайті. Зазначену інформацію можуть поширювати інші органи на своїх офіційних вебресурсах.

3. Інформація, передбачена частиною першою цієї статті, може поширюватись у медіа на правах соціальної реклами.

Стаття 14. Доступ до інформації про судові справи, пов'язані із зловживанням судовим процесом проти громадської участі

1. Судові рішення у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, є відкритою та підлягає оприлюдненню у Єдиному державному реєстрі судових рішень у порядку, визначеному законом. Державна судова адміністрація України забезпечує відображення таких рішень у Єдиному державному реєстрі судових рішень як окремої категорії для її ідентифікації у пошуковій системі.

2. Ведення та аналіз судової статистики у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, здійснюють суди відповідно до Закону України "Про судоустрій та статус суддів".

Судова статистика у справах, пов'язаних із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, має включати такі статистичні дані:

1) загальна кількість судових проваджень, у яких суд розглядав питання про наявність ознак зловживання судовим процесом проти громадської участі, у тому числі:

- а) кількість ухвал про закриття провадження у справі;
- б) кількість судових рішень про відмову в задоволенні позову в повному обсязі;

в) кількість судових рішень, у яких повністю або частково задоволено вимоги позивача;

2) кількість судових проваджень, у яких суд розглядав питання про наявність ознак зловживання судовим процесом проти громадської участі, за кожним із видів судових проваджень та предметами позову;

3) кількість судових проваджень, у яких суд розглядав питання про наявність ознак зловживання судовим процесом проти громадської участі, за:

а) типами позивачів: суб'єкти владних повноважень; особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; суб'єкти господарської діяльності, їхні посадові особи; кандидати на виборах, інші;

б) типами відповідачів: журналісти та суб'єкти у сфері медіа або їхні працівники, громадські активісти та громадські організації, правозахисники, дослідники та науковці, інші (із зазначенням гендерного розподілу щодо відповідачів-фізичних осіб).

3. Узагальнені статистичні та аналітичні дані у справах, передбачених цією статтею, щороку оприлюднюються на офіційному вебсайті Державної судової адміністрації України – щодо судових проваджень у місцевих та апеляційних судах, а також на офіційному вебсайті Верховного Суду – щодо результатів касаційного перегляду таких справ.

Розділ IV ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, крім пунктів 3 та 4 цього розділу, які набирають чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у Господарському процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., №48, ст.436):

а) статтю 29 доповнити частиною одинадцятою такого змісту:

“11. Позови про відшкодування збитків, матеріальної та/або моральної шкоди, а також компенсацію судових витрат, понесених відповідачем, який має зареєстроване місце проживання або може перебувати в Україні, завданих пред'явленням позову чи іншим зверненням до суду або до іншого юрисдикційного органу іноземної держави, що мають ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом” позивач може пред'явити також за своїм зареєстрованим місцем проживання чи місцем перебування.”;

б) у статті 53:

назву викласти в такій редакції:

“Стаття 53. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та вступати у справу”;

доповнити частиною сьомою такого змісту:

“7. З метою захисту громадської участі та прав громадських учасників від зловживань судовим процесом проти громадської участі, громадські утворення, які здійснюють діяльність у сферах захисту прав людини і основоположних свобод, журналістики, медіа, охорони довкілля, освіти, науки, протидії корупції, тощо мають право на будь-якій стадії розгляду справи за згодою відповідача, до якого пред’явлено позов у зв’язку з його громадською участю, вступити у справу, пов’язану зі здійсненням громадської участі, і надавати свої висновки по суті справи.”;

в) у статті 55:

назву викласти в такій редакції:

“Стаття 55. Процесуальні права органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та вступати у справу”;

доповнити частиною сьомою такого змісту:

“7. Громадські утворення, які здійснюють діяльність у сферах захисту прав людини і основоположних свобод, журналістики, медіа, охорони довкілля, освіти, науки, протидії корупції, тощо і беруть участь у справі, пов’язаній зі здійсненням громадської участі, користуються процесуальними правами і виконують процесуальні обов’язки, визначені [статтею 42](#) цього Кодексу, крім права оскаржувати судові рішення у справі, а також мають право надавати висновки та висловлювати свою позицію щодо вирішення справи по суті.”;

г) у частині четвертій статті 125:

у пункті 2 слово “позові.” замінити словом “позові”;

доповнити пунктом 3 такого змісту:

“3) позов має ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”.”;

г) у статті 129:

частину п’яту доповнити пунктом 3¹ такого змісту:

“3¹) чи зловживав позивач судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”; ”;

частину дев’яту доповнити новим абзацом другим такого змісту:

“У випадку зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, суд має право покласти на такого позивача судові витрати повністю незалежно від результатів вирішення спору. ”;

д) частину першу статті 135 після абзацу шостого доповнити новим абзацом такого змісту:

“Суд може постановити ухвалу про стягнення з позивача в дохід державного бюджету штрафу у сумі від 10 до 15 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо встановлено, що позов є зловживанням судовим процесом проти громадської участі.”;

У зв'язку з цим абзац сьомий вважати абзацом восьмим.

е) у частині першій статті 231:

у пункті 7 слово “судом.” замінити словом “судом,”;

доповнити пунктом 8 такого змісту:

“8) позов є зловживанням судовим процесом проти громадської участі.”;

є) статтю 247 доповнити частиною шостою такого змісту:

“6. Суд відмовляє в розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про її розгляд за правилами загального позовного провадження, якщо позов пов'язаний зі здійсненням громадської участі відповідача.”;

ж) розділ III доповнити главою 11 такого змісту:

“Глава 11. Особливості позовного провадження у справах, пов'язаних із громадською участю

Стаття 252². Наслідки зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Якщо після відкриття провадження у справі суд встановить обставини, які можуть свідчити про зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, він призначає судові засідання для розгляду питання про закриття провадження у справі. Суд повідомляє учасників справи про призначення судового засідання та встановлює позивачу строк для надання заперечень проти закриття провадження з цих підстав.

2. Суд, який встановив, що пред'явлення або підтримання позову є зловживанням судовим процесом проти громадської участі, ухвалює рішення про закриття провадження у справі з підстав, визначених пунктом 8 частини першої статті 231 цього Кодексу.

Стаття 252³. Клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі

1. Відповідач, до якого пред'явлено позов у зв'язку з його громадською участю, до закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті має право звернутися до суду з клопотанням про закриття провадження у справі у зв'язку з тим, що позов має ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі.

2. Відповідач подає до суду клопотання в письмовій формі, яке, крім відомостей, передбачених статтею 170 цього Кодексу, повинно містити:

1) виклад обставин, які свідчать, що позов пред'явлено у зв'язку із здійсненням відповідачем громадської участі, та доказів, на підтвердження вказаних обставин;

2) виклад обставин, які вказують на те, що позивач зловживає судовим процесом проти громадської участі;

3) документи, що підтверджують надсилання (надання) копій клопотання і доданих до нього доказів іншим учасникам справи з урахуванням положень статті 42 цього Кодексу;

4) інші відомості, необхідні для розгляду клопотання.

3. Після закриття підготовчого провадження відповідач, до якого пред'явлено позов у зв'язку з його громадською участю, має право подати клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, якщо таке клопотання не було заявлено під час підготовчого провадження або якщо стали відомі нові обставини, які вказують на зловживання судовим процесом проти громадської участі позивачем чи його представником, які не були предметом судового розгляду в підготовчому провадженні.

Стаття 252⁴. Порядок і строки розгляду питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі

1. Обов'язок доведення відсутності ознак зловживання судовим процесом проти громадської участі покладається на позивача. Позивач зобов'язаний надати суд достатнє правове та фактичне обґрунтування позовних вимог і підтвердити відсутність ознак такого зловживання.

2. Клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі розглядається в судовому засіданні з

викликом учасників справи. Строк розгляду клопотання не повинен перевищувати 30 днів з дня його надходження до суду.

3. Після надходження клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі суд встановлює позивачу строк для подання до суду заперечень проти закриття провадження з цих підстав.

4. У разі неподання позивачем заперечень проти закриття провадження у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі у встановлений судом строк без поважних причин, суд ухвалює рішення на підставі наявних матеріалів.

5. Під час розгляду судом питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі інші процесуальні дії не вчиняються.

6. Відмова в задоволенні клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі в підготовчому провадженні не позбавляє відповідача права заявляти таке клопотання на інших стадіях судового провадження, якщо йому стануть відомі нові обставини зловживання позивачем чи його представником судовим процесом проти громадської участі, які не були предметом судового розгляду в підготовчому провадженні.

Стаття 252⁵. Судові рішення у справах з ознаками зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Суд, після розгляду питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі та встановлення, що пред'явлення позову є зловживанням судовим процесом проти громадської участі, постановляє ухвалу про закриття провадження у справі.

2. Суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, якщо дійде висновку, що на час розгляду клопотання відсутні достатні докази зловживання судовим процесом проти громадської участі.

3. Якщо суд встановить наявність зловживання судовим процесом проти громадської участі під час розгляду справи по суті, він ухвалює рішення про відмову у задоволенні позову повністю або в частині вимог, щодо яких виявлено зловживання.

4. У разі встановлення факту зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, суд може постановити ухвалу про стягнення з такого позивача штрафу в дохід державного бюджету. ”;

2) у Цивільному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., №48, ст.436):

а) статтю 28 доповнити частиною вісімнадцятою такого змісту:

“18. Позови про відшкодування збитків, матеріальної та моральної шкоди, а також про компенсацію судових витрат, понесених відповідачем, що має зареєстроване місце проживання або місце перебування в Україні, завданих пред’явленням позову чи іншим зверненням до суду або до іншого юрисдикційного органу іноземної держави, що мають ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом” позивач може пред’явити також за своїм зареєстрованим місцем проживання чи місцем перебування.”;

б) у статті 56:

назву викласти в такій редакції:

“Стаття 56. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та вступати у справу”;

доповнити частиною восьмою такого змісту:

“8. З метою захисту громадської участі та прав громадських учасників від зловживань судовим процесом проти громадської участі, громадські утворення, які здійснюють діяльність у сферах захисту прав людини і основоположних свобод, журналістики, медіа, охорони довкілля, освіти, науки, протидії корупції, тощо мають право на будь-якій стадії розгляду справи за згодою відповідача, до якого пред’явлено позов у зв’язку з його громадською участю, вступити у справу, пов’язану зі здійсненням громадської участі, і надавати свої висновки по суті справи.”;

в) у статті 57:

назву викласти в такій редакції:

“Стаття 57. Процесуальні права органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб та вступати у справу”;

доповнити частиною сьомою такого змісту:

“7. Громадські утворення, які здійснюють діяльність у сферах захисту прав людини і основоположних свобод, журналістики, медіа, охорони довкілля, освіти, науки, протидії корупції, тощо і беруть участь у справі, пов’язаній зі здійсненням громадської участі, користуються процесуальними правами і виконують процесуальні обов’язки, визначені статтею 43 цього Кодексу, крім права

оскаржувати судові рішення у справі, а також мають право надавати висновки та висловлювати свою позицію щодо вирішення справи по суті.”;

г) у частині четвертій статті 135:

у пункті 2 слово “позові.” замінити словом “позові;”;

доповнити пунктом 3 такого змісту:

“3) позов має ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”.”;

г) у статті 141:

частину третю доповнити пунктом 3¹ такого змісту:

“3¹) чи зловживав позивач судовим процесом проти громадської участі, зокрема пред'явленням або підтриманням позову, спрямованого на запобігання, перешкоджання, обмеження громадської участі чи покарання за у розумінні Закону України “Про захист громадської участі від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”.”;

частину дев'яту доповнити абзацом другим такого змісту:

“У випадку зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі суд має право покласти на такого позивача судові витрати повністю незалежно від результатів вирішення спору.”;

д) частину першу статті 148 після абзацу шостого доповнити новим абзацом такого змісту:

“Суд може постановити ухвалу про стягнення з позивача в дохід державного бюджету штрафу у сумі від 10 до 15 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо встановлено, що позов є зловживанням судовим процесом проти громадської участі.”;

У зв'язку з цим абзац сьомий вважати абзацом восьмим;

е) у частині першій статті 255:

у пункті 8 слово “виконана.” замінити словом “виконана;”;

доповнити пунктом 9 такого змісту:

“9) позов є зловживанням судовим процесом проти громадської участі.”;

є) статтю 274 доповнити частиною шостою такого змісту:

“6. Суд відмовляє в розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про її розгляд за правилами загального

позовного провадження, якщо позов пов'язаний із громадською участю відповідача.”;

ж) розділ III доповнити главою 13 такого змісту:

“Глава 13. Особливості позовного провадження у справах, пов'язаних зі здійсненням громадської участі

Стаття 292¹. Наслідки зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Якщо після відкриття провадження у справі суд встановить обставини, які можуть свідчити про зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, він призначає судові засідання для розгляду питання про закриття провадження у справі. Суд повідомляє учасників справи про призначення судового засідання та встановлює позивачу строк для надання заперечень проти закриття провадження з цих підстав.

2. Суд, який встановив, що пред'явлення або підтримання позову є зловживанням судовим процесом проти громадської участі, ухвалює рішення про закриття провадження у справі з підстав, визначених пунктом 9 частини першої статті 255 цього Кодексу.

Стаття 292². Клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі

1. Відповідач, до якого пред'явлено позов у зв'язку з його громадською участю, до закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті має право звернутися до суду з клопотанням про закриття провадження у справі у зв'язку з тим, що позов є зловживанням судовим процесом проти громадської участі.

2. Відповідач подає клопотання в письмовій формі, яке, крім відомостей, передбачених статтею 183 цього Кодексу, повинно містити:

1) виклад обставин, які свідчать, що позов пред'явлено у зв'язку із здійсненням відповідачем громадської участі, та доказів на підтвердження зазначених обставин;

2) виклад обставин, які вказують на те, що позивач зловживає судовим процесом проти громадської участі;

3) копії клопотання та копії всіх документів, що додаються до нього, відповідно до кількості учасників справи;

4) інші відомості, необхідні для розгляду клопотання.

3. Після закриття підготовчого провадження відповідач, до якого пред'явлено позов у зв'язку з його громадською участю, має право подати клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, якщо таке клопотання не було заявлено під час підготовчого провадження або якщо стали відомі нові обставини, які вказують на зловживання позивачем або його представником судовим процесом проти громадської участі з боку, які не були предметом судового розгляду в підготовчому провадженні.

Стаття 292³. Порядок і строки розгляду питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі

1. Обов'язок доведення, що позовна заява не має ознак зловживанням судовим процесом проти громадської участі покладається на позивача. Позивач зобов'язаний надати суду достатнє правове та фактичне обґрунтування позовних вимог на підтвердження відсутності ознак зловживання.

2. Клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі розглядається в судовому засіданні з викликом учасників справи. Строк розгляду клопотання не повинен перевищувати 30 днів з дня встановлення судом обставин, які вказують на наявність ознак зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, або з дня надходження до суду такого клопотання.

3. Копія поданого під час судового засідання клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі із доданими до нього доказами, одночасно підлягає врученню позивачу або його представнику, які присутні у судовому засіданні. В інших випадках суд надсилає копію клопотання із доданими до нього доказами іншим учасникам розгляду справи у строк, що не перевищує п'яти днів.

4. Одночасно з врученням або направленням клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі суд встановлює позивачу строк для подання заперечень проти закриття провадження з цих підстав, що не може перевищувати 15 днів з дня вручення такого клопотання.

5. У разі неподання позивачем заперечень проти закриття провадження у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі у встановлений судом строк без поважних причин, суд ухвалює рішення про закриття провадження на підставі наявних матеріалів.

6. Під час розгляду судом питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі інші процесуальні дії не вчиняються.

7. Відмова в задоволенні клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі в підготовчому провадженні не позбавляє відповідача права заявляти таке клопотання на інших стадіях судового провадження, якщо йому стануть відомі нові обставини зловживання позивачем або його представником судовим процесом проти громадської участі, які не були предметом судового розгляду в підготовчому провадженні.

Стаття 292⁴. Судові рішення у справах з ознаками зловживання судовим процесом проти громадської участі

1. Суд, після розгляду питання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі та встановлення, що пред'явлення позову є зловживанням судовим процесом проти громадської участі, постановляє ухвалу про закриття провадження у справі.

2. Суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку із зловживанням судовим процесом проти громадської участі, якщо дійде висновку, що на час розгляду клопотання відсутні достатні докази зловживання судовим процесом проти громадської участі.

3. Якщо суд встановить наявність зловживання судовим процесом проти громадської участі під час розгляду справи по суті, він ухвалює рішення про відмову в задоволенні позову повністю або в частині вимог, щодо яких виявлено зловживання.

4. У разі встановлення факту зловживання позивачем судовим процесом проти громадської участі, суд може постановити ухвалу про стягнення з такого позивача штрафу в дохід державного бюджету. ”;

з) частину другу статті 468 доповнити пунктом 8¹ такого змісту:

“8¹) якщо рішення іноземного суду стосується позову, що має ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі; ”.

3) частину першу статті 2 Закону України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 11, ст. 51) доповнити пунктом д² такого змісту:

“д²) громадські учасники у зв'язку із здійсненням ними громадської участі та їхні близькі особи; ”;

4) у Законі України “Про міжнародне приватне право” (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 32, ст. 422):

а) статтю 49 доповнити частиною п’ятою такого змісту:

“5. Право іноземної держави не застосовується в Україні до зобов’язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди через громадську участь особи, якщо воно містить менший рівень гарантій свободи вираження поглядів, участі у публічних дебатах або захисту від зловживань судовим процесом проти громадської участі, порівняно з гарантіями, передбаченими законодавством України.”;

б) частину першу статті 76 доповнити пунктом 11¹ такого змісту:

“11¹) у справах про відшкодування збитків, матеріальної та моральної шкоди та компенсацію судових витрат, понесених громадським учасником, який має зареєстроване місце проживання або місце перебування в Україні, завданих пред’явленням до нього позову чи іншим зверненням до суду або до іншого юрисдикційного органу іноземної держави особою, яка має місце проживання чи перебування за межами України, якщо такий позов або звернення мають ознаки зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”.”;

в) у статті 81:

у частині першій слова “частиною другою” замінити словами “частинами другою та третьою”;

доповнити частиною третьою такого змісту:

“3. В Україні не можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, пов’язаних зі здійсненням громадської участі особою, щодо якої подано відповідне клопотання, якщо суд встановить факт зловживання судовим процесом проти громадської участі в розумінні Закону України “Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовим процесом”.”;

5) у частині першій статті 14 Закону України “Про безоплатну правничу допомогу” (Відомості Верховної Ради України, 2011, № 51, ст. 577):

у пункті 29 слова і цифри “статті 13 цього Закону.” замінити словами і цифрами “статті 13 цього Закону.”;

доповнити пунктом 30 такого змісту:

“30) фізичні особи – відповідачі у справах, у яких суд встановив, що позивач зловживав судовим процесом проти громадської участі, їхні близькі особи, які вступили у справу після смерті такого громадського учасника чи втрати ним дієздатності як процесуальні правонаступники чи законні представники, а також фізичні особи, потерпілі від зловживань судовим процесом проти громадської

участі, у справах, про захист від таких зловживань, їх припинення та/або про відшкодування завданих збитків, матеріальної та моральної (немайнової) шкоди – на всі види правничих послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону. ”;

б) у Законі України “Про судовий збір” (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., №14, ст. 87):

а) у частині другій статті 4 підпункт 5 пункту 1 викласти в такій редакції:

“ 5) позовної заяви про захист честі та гідності фізичної особи, ділової репутації фізичної або юридичної особи, а саме:

позовної заяви немайнового характеру	0,4 розміру прожиткового мінімуму для працевдатних осіб
---	--

позовної заяви про відшкодування моральної шкоди	1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працевдатних осіб, якщо ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працевдатних осіб; 5 відсотків ціни позову, якщо ціна позову становить від 100 до 300 розмірів прожиткового мінімуму для працевдатних осіб; 10 відсотків ціни позову, якщо ціна позову перевищує 300 розмірів прожиткового мінімуму для працевдатних осіб”;
--	--

б) у частині першій статті 8:

у пункті 4 слова “або боржника.” замінити словами “або боржника;”;

доповнити пунктом 5 такого змісту:

“5) стороною є громадський учасник у справах, пов’язаних зі здійсненням ним громадської участі. ”;

частину другу викласти в такій редакції:

“2. Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній у пунктах 1-4 частини першої цієї статті. Суд зобов’язаний зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати, якщо це необхідно

для забезпечення доступу громадського учасника до суду у справах, пов'язаних зі здійсненням ним громадської участі, та запобігання зловживанню судовим процесом проти громадської участі.”;

3. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня опублікування цього Закону:

1) забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

2) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

3) забезпечити прийняття, перегляд та приведення міністерствами, та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

4. Державній судовій адміністрації України, іншим органам державної влади протягом трьох місяців з дня опублікування цього Закону привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

Голова

Верховної Ради України

